

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, December' 25-én, 1840.

26. szám

Tartalom: Igaz-e, hogy a' székely nemzet Tatár' kúnjaitól származott; Erdélyben 12-ik században telepedett meg; 's 13-ik század' első negyedében még nem ismerte a' keresztény vallást? (Nagyajtai Kovács István) 205. l. A' fejér hajulány, (000) 210. l. Napoleon és kapitány Brechtel, (K. L.) 212. l.

Igaz-e, hogy a' székely nemzet Tatár' kúnjaitól származott; Erdélyben 12-dik században telepedett meg; 's 13-dik század' első negyedében még nem ismerte a' keresztény vallást?

(Vége.)

Még van egy czáfolást kívánó pont; mert Benigni úr nem csak azt állítja, a' székely nemzet' ősei Tatár' maradvány kúnjai voltak, és hazánk' keleti részében 12-dik században telepedtek meg; hanem azt is, hogy megtelepedésök után mintegy századdal Robert esztergami érsektől tanítókat kértek, kik őket a' keresztény vallásra oktassák.

A' szóban forgó Robert lüttichi születű volt; II. András és IV. Béla királyaink' idejében ült az esztergami érseki székhelyben, 1226-ban veszprémi püspökségből emeltetett oda 's még 1238-ban februariusban is elfoglalva tartotta azt. B. úr' állítása tehát ide menyen ki: a' székelyek' ősei 1226 előtt, az az 13-dik század' első negyedében még nem ismerték a' keresztény vallást, 's annak ismeretére azután jutottak, miután a' Roberttől kért és nyert papok által arra tanítatni kezdetek; mi legfennebb is csak 1226-ban történhetett, Robert előbb érsek nem lévén.

B. úr' e' tanítmánya is éppen olyan alaptalan, mint az, mellyet a' székely nemzet' szár-

mazásáról és telepedési koráról hallatott, 's abból eredt, hogy hirdetője két egymástól különböző országot és népet egymással öszve zavart: Moldvát tudniillik Erdélylyel, a' kúnokat a' székelyekkel, 's a' moldvai kúnok' tettiét erdélyi székelyekre fogta. Ennek illő világosságban feltüntethetése végett legelőbb is azt kell röviden kimutatnom: hol laktak a' kúnok 13-dik század' első felében.

„Moldvában és attól a' fekete tengerig nyúló tartományokban,“ mondja Schlözer kunokról írt krónikájában *. Tehát részint hazánk-
nak éppen tőszomszédságában. Egykoru oklevelek is azt bizonyítják.

Ki ne tudná, hogy Brassó' vidéke Barczának nevezetik? E' gyönyörű környék most szép gazdag városokkal, falukkal rakva; de 13-dik század' kezdetében jobbadán pusztán hevert, 's ez miatt ott a' moldvai kunoknak igen jó utjok nyílt Erdélybe zsákmányért bébécsapni. II. András király birodalmának e' határszélét is oltalmaztatni kívánván, Barczát 1211-ben a' német papi vitéz rendnek — melly legelőször Jéruzsálemben, e' város' Szaladin által történt elfoglaltatása után pedig St. Jean d' Acre-

* „in der Moldau und den anliegenden Ländern, bis an das schwarze Meer hin musz man sich das Land denken, das in der Geographie des XIIIten Säc. unter dem Namen Komaniën — vorkömmt.“ Kritische Sammlungen zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Zweites Stück. Göttingen 1796 484. l.

ban lakott — ajándékozta; „*piae recordationis parentum nostrorum vestigia pro desiderio amplectentes*,” így szól ez ügyben 1211-ben kelt levelében, „*cruciferis de hospitali Sanctae Mariae, quod quandoque fuit in Jerusalem, sed modo peccatis exigentibus situm est in Acaron — quamdam terram Borza nomine, ultra sylvas versus Cumanos, licet desertam, et inhabitatam, contulimus pacifice inhabitandam, et in perpetuum libere possidendam*“ *.

Ez adománylevélnél fogva a' rend' némelly vitézei Barcza' földét birtokukba vették, 's noha már 1211-ben nevezetes kiváltságokat nyertek II. Andrástól, mindazáltal még többet kértek és kaptak tőle a' következő esztendőben. „*Favorabili — desiderio Fratris Theodorici*,” mond a' király 1212-dik évi levelében, „*cruciferi hospitalis Sanctae Mariae de Acaron, quod quondam fuit in Jerusalem, regio favore condescendentes, sibi et fratribus constitutis in terra ultra Sylvas***, quam eis ad custodiendum confinium contulimus, talem et tantam concessimus libertatem.“ Itt előszámlálja az újabb kiváltságokat 's nyilván kijelenti, mi szerint azok azért adja a' rend' vitézeinek, „*quod ipsi in confinio illo, tanquam novella plantatio sunt positi, et assiduos Cumanorum patientes insultus, se pro regno tanquam firmum propugnaculum de die in diem morti opponere non formident*“ ***.

* Codex diplomaticus Hungariae. Tom. tert. vol. I. Budae 1829: 106 — 108. l. Midőn Fejér György úr a' Borza-Borza-Barcza föld nevezet alatt a' bodzai passust akarja, Szeredai után, értetni, tévelyeg; de nem csuda. Ha a' helyet ismerné, úgy bizonyosan legkisebbet sem kételkednék azon, hogy „terra Borza” a' mai Barcza vagy Barczaság.

** „Ultra Sylvas“ alatt Erdélyt kell érteni; mert azon időben Erdély hazánk' latin neve ultra Sylva v. Sylvae volt, nem Transylvania.

*** Codex diplomaticus Hungariae. Tom. tert. vol. I. 117. l.

A' kies fekvésű földdel és szép szabadságokkal megajándékozott vitézek valamely tettekkel majd magukra vonták a' király' haragját, 's ez a' Barczát tőlök elvételni parancsolta. 1222-ben csak ugyan ismét vissza adta nekik. Levelében, melly ezt tanúsítja, többi közt, ime' szavai fordulnak elő: „*Hermanno, Magistro fraternitatis hospitalis Sanctae Mariae Theutonicorum Hierosolymitanae, ejusque fratribus tam praesentibus, quam futuris terram Burcza nomine, ultra Sylvas, versus Cumanos — contulimus pacifice inhabitandam et in perpetuum libere possidendam.*“ — — „*In super libera fora, et tributa fororum ejusdem terrae eis totaliter indulsumus, et ad omne munimen regni contra Cumanos castra et urbes lapideas construere eos permisimus*“ *.

Több rendbeli okok miatt, mellyek' előszámlálása nem ide való, András Barcza' földjét ismét és végképpen visszavette a' rend' vitézeitől. Ezek panaszt tettek miatta IX. Gergely pápánál, 's a' szt. atya 1234-ben Berthold aquilejai patriárkának és Robert esztergami érseknek parancsolta, vennék rá a' királyt az elvett föld' vissza ajándékozására. Leveléből csak ezen sorokat emelem ki: „*Magister et fratres hospitalis S. Mariae Theutonicorum, humili nobis et instanti conquestione monstrarunt: quod cum charissimus in Christo filius noster A. Hungariae rex illustris eorum domui terram Borzae pia liberalitate donasset, sicut in ipsius privilegio aurea bulla munito, plene perspeximus contineri; ipsi pro colenda et munienda terra eadem, per quam Cumanis Regnum Hungariae multipliciter perturbantibus frequens introitus et exitus habebatur, numerosam pecuniam expenderunt, ibi cum multo labore, et*

* Codex dipl. Hung. Tom. tert. vol. I. 371 l.

proprii effusione cruoris, quinque castra fortia exstruendo“*.

A' felhoztam adatokból eléggé világos, hogy 13-dik század' első felében a' kúnok Erdélyházánk' keleti határszélén túl laktak, 's azért még csak azt említem meg: Moldva rólok ugyan azon században Cumanianak — Kúnországnak — neveztetett.

Cumanian avvagy Moldván innen Erdély' keleti részében székelyek honoltak, 's közülök kivált a' háromszékiek tö szomszédságban a' barczai német rendi vitézekkel. Ezt ismét egykoru adatokkal bizonyíthatni. II. András 1222-dik évbéli fenemlített levelében, mellyel Barczát a' vitézeknek vissza adta volt, mondja: „Item concessimus, quod nullum tributum debeant (a' vitézek) persolvere, nec populi eorum, cum transierint per terram Sicularum aut per terram Blaccorum“**. Miért ezt? Azért, mert a' Barczát bíró német vitézek — honunkban — mindenfelől székelyekkel és oláhokkal voltak körül vétetve. Ha Háromszék és Erdővidéke felé mentek, székely földön kellett utazniok, ha Fagaras felé, oláhon. Érdekök igen kívánta tehát, olly kiváltságot eszközölni ki rendjöknek, melly szerint se magok, se népeik, embereik ne fizessenek semmi nemü adót a' székely vagy oláh lakta szomszédos földön.

Ismét András 1224-dik évi levelében, mellyben az erdélyi szászok' szabadságát helyre állítja, imigy szól: „Accedentes — fideles hospites nostri Theutonici ultrasylvani universi ad pedes Majestatis nostrae humiliter nobis conquerentes, sua questione suppliciter nobis monstraverunt, quod penitus a sua libertate, qua vocati fuerant a piissimo rege Geysa avo nostro, excidissent, nisi super eos Majestas regia oculos solitae pietatis nostrae aperiret: unde

prae nimia paupertatis inopia nullum Majestati regiae servitium poterant impertiri. Nos igitur justis eorum querimoniis aures solitae pietatis inclinantes ad praesentium posterorumque notitiam volumus devenire, quod nos Antecessorum nostrorum piis vestigiis inhaerentes, pietatis moti visceribus, pristinam eis reddidimus libertatem. Ita tamen, quod universus populus incipiens a Váras (Szászváros) usque in Boralth cum terra Sicularum terrae Sebus, et terra Daraus unus sit populus et sub uno Judice censeantur, omnibus comitatibus praeter Cibiniensem cessantibus radicitus“***. Itt nem csak a' székely föld említetik meg általánosan, hanem annak egyik része Sepsi szék, 's egyik ma is virágzó faluja Barolt vagy Barót is.

És menjünk csak tovább Baróttól, fennebb Sepsiből, Kézdi felé, ott is találunk olly székely helyet, mellyről András királynak éppen fia térszen említést. IV. Béla tudniillik 1251-ben ezt írta Lőrincz erdélyi vajdának:

„Bela, Dei gratia Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae Cumaniaeque Rex. Magistro Laurentio vajvodae nostro partium ultrasylvanarum, et comiti de Valko. Salutem cum favore. Cum intelligamus castrum nostrum regale Zent Lelewxh in confiniis terrae Sicularum partium nostrarum ultrasylvanarum positum superioribus annis per Tartarorum rabiem Regnum nostrum devastantium nonnihil concussatum et destructum esse, neque ab eo tempore restauratum haberi, hinc vi regii nostri muneris, quo huic Regno nostro, subjectisque nobis populis, eorundemque saluti superinvigilare tenemur, Fidelitati tuae harum serie firmissime mandamus et praecipimus, ut castrum Zent Lelewxh, a b

* Codex dipl. Hung. Tom. tert. vol. II. Budae 1829 394. 1.

** Codex dipl. Hung. Tom. tert. vol. I. 372. 1.

*** De initiis juribusque primaevis Saxonum Transilvanorum commentatio. Viennae M. DCC XCII. 180 — 183. 1.

antiquis jam temporibus in salutem et tutamen populorum nostrorum terrae ultrasylvanae, in ipsis confiniis olim exstructum, sine mora restitui, reaedificarique faciatis. Castellanis fidelem ipsius castrum custodiam serio committatis, ne ex incuria vestra aut eorum detrimentum aliquod Regno nostro ex confiniis inferatur. Secus non facias. Datum Anno Domini 1251. Nono Idus Januarii. Regni autem nostri anno 15-to“*.

Két egymástól különböző népek állanak most előttünk a' 13-dik század' első feléből: a' székelyek hazánk' keleti részében, 's kúnok Moldovában. Lássuk már most, közülök mellyik akart keresztény vallásra téríteni Robert érsek által?

Röviden és tisztán meg mondja azt nekünk a' belga nagy krónika íme' szavaiban: „In Hungaria magister Robertus Vesprimiensis, vir bonus et religiosus, in Leodiensi dioecesi natus, factus fuerat archi episcopus Strigoniensis, cui cruce signato et in procinctu itineris constituto, occurrit filius principis de Cumania et ait: „Domine baptisma me cum duodecim istis, et pater meus veniet ad te ultra Sylvas (Erdélybe) in tali loco cum duobus milibus virorum, qui omnes desiderant de manu tua baptisari.“ Quo facto, abiit archi episcopus ultra Sylvas in occursum patris illius, et ibi baptisati sunt, Deo dante, quindecim milia“**. A' kúnok kívántak tehát Robert által megkereszteltetni, 's keresztény vallásra vezéreltetni. De igazak-e valljon a' belga krónika' idézett szavai? Igen is.

Miután szent Domokos' szerzetebeliek a' moldvai kúnokat keresztény vallás' bévételére

hajlandókká tették; Bort nevű kún fejedelem saját fiját Robert esztergami érsekhez küldötte 's általa kérte: menne hozzája, keresztelné meg őt övéivel együtt 's avatná bé a' keresztény vallásba. Az érsek fogadásához képest éppen indulni akart Palestinába, az oda menő keresztes vitézekkel; azonban a' keresztény vallásra, 's talán önmagára nézve is hasznosabbnak látta, ha a' szent földre menetellel felhagy 's kúnok' megtérítésében fáradozand. Kérte tehát a' pápát: mentse fel őt fogadása alól, nevezze sz. szék' követjévé Cumaniába, 's ruházza fel olly hatalommal, mi szerint ő ott a' keresztény vallást hirdethesse, taníthassa, taníthatassa, keresztelhesse, egyházakat alakíthasson, papokat tehessen, püspököket nevezhessen ki; szóval, mind azt cselekedhesse, mi a' keresztény vallás' terjesztésére szükséges leend. IX. Gergely megengedte néki a' Cumaniába menetelt teljes hatalmu követjévé nevezvén ki őt 1227-ben kelt következő levelével:

„Gregorius — Episcopus — Strigoniensi A. Episcopo, apostolicae Sedis legato, — — — Gaudemus in Domino, magnificam et mirificam Salvatoris nostri clementiam laudum praeconiis extollentes, quod nihil odiens eorum, quae fecit, sed omnes salvos fieri, et neminem perire volens, homines jacentes in tenebris ignorantiae, de gentilitatis errore ad viam veritatis dignatur per suam ineffabilem misericordiam revocare. Nuper siquidem per litteras tuas, nobis transmissas accepimus, quod Jesus Christus, Deus ac Dominus noster, super gentem Cumanorum clementer respiciens, eis salvationis ostium aperuit his diebus. Aliqui enim nobiles gentis illius per te ad baptismi gratiam pervenerunt, et quidem princeps Bort nomine de terra illorum, cum omnibus sibi subditis per ministerium tuum fidem desiderat suscipere christianam; propter quod unicum

* Árpádia. Első év. Kassán 1833. 71—72. l.

** Magnum Chronicon Belicum. Pistoriusnál III. Tom. 242. l. Katona szerint: Historia critica regum Hungariae. Tom. V. Posonii et Cassoviae MDCCLXXXIII 508 — 511. l.

filium suum una cum fratribus Praedicatoribus*, messis dominicae operariis in terra praedicta, ad te specialiter destinavit, attentius obsecrans, ut personaliter accedens ad ipsum et suos, viam vitae ostenderes ipsis, per quam ad veri Dei notitiam valeant pervenire. Unde, quamvis pro executione voti tui, quod emiseras pro terrae sanctae succursu, in peregrinationis esses itinere constitutus; considerans tamen, tam magnum animarum fructum, et augmentum christianae fidei inde provenire posse, si piis eorum desideriis condescendas, intermisso dictae peregrinationis itinere, dilectum filium, archidiaconum de Zala, ad nos destinare curasti, devote ac humiliter supplicans, ut tibi hoc faciendi, non obstante voto, praedicti licentiam praeberemus. Et quia magis fructificare poteris, si apostolicae Sedis legatione fungaris, quum auctoritas semper consueverit multum favoris habere; in Cumania et Brodinia terra illi vicina, de cujus gentis conversione speratur, legationis officium tibi committere dignaremur, per quod habeas potestatem in eis terris vice nostra praedicandi, baptizandi, aedificandi ecclesias, ordinandi clericos, nec non et creandi episcopos, et generaliter omnia, quae ad cultum et ampliacionem fidei pertinent, exercendi. Quum igitur majus bonum minori sit merito praefendum, et de tuae caritatis ardore geramus fiduciam pleniorum; accedendi ad dictas provincias licentiam tibi concedimus postulatam, devotioni tuae super praedictis plenae legationis officium in eisdem provinciis committentes. Datum Anagninae II. (al. IX) Kal. Aug. Pontificatus nostri anno I“**.

Ezen felhatalmaztatásnál fogva az érsek mind Bort fejedelmet mind más sok kúnokat megkeresztelt, kereszteltetett, 's a' keresztények' szá-

* Ordo praedicatorum v. Dominicanorum mindegy.

** Codex diplomaticus Hungariae. Tom. tert. vol. II. Budae 109 — 111. l.

mát Cumania-ban majd annyira látta szaporodni, mi szerint jónak vélte annak egy külön püspököt tenni, 's valósággal meg is tette Theodorichot, szent Domokos' Magyarországon levő szerzeté' priorát. Nagy örömét jelentette mind ezekért a' pápa Robertnek, 1229-ben következőleg írván néki:

„Gregorius Episcopus — — — ven. fratri nostro Archiepiscopo Strigoniensi apostolicae Sedis legato in partibus Cumanorum, salutem et apost. bened. Gaudemus in Domino, quod labori tuo juxta tuum desiderium fructum dedit, conversionem videlicet non parvae multitudinis Cumanorum, jamque in partibus illis per Dei gratiam ven. fratrem Theodericum, de ordine fratrum praedicatorum, eruditum in lege Domini, et vita praeclarum, auctoritate concessa tibi super hoc a Sede apostolica, in episcopum praefecisti“*.

Sok ide tartozó oklevéladatot hozhatnék még fel itten; de miért többet? Hiszen maga Benigni úr is emlegetett munkájának csak III. füzetében állította, hogy a' mai székely nemzet' 13dik századbéli ősei kértek Robert érsektől keresztény tanítókat; de IV. füzetében — hihetőleg helyre ütni kívánván III. füzetbeli fellette szembetünő hibáját — előbbeni állításával ellenkezőleg azt erősíté, a' moldvai kúnok kértek. A' IV. füzetben ugyan is II. András király' koráról heszélvén, szóról szóra ezeket írá:

„A' mongoloktól szorongatott moldvai kúnok menedéket és ótalmat kerestek (1227.) Andrásnál. A' (kún) khán' fia megkeresztelté magát 's ígéletet tón, hogy atyja is átálland a' keresztény vallásra az egész néppel együtt, ha az oktatásra hozzájuk elegendő számu papság fogna küldetni. Az esztergami érsek Robert magára vállalá ezen

* Codex dipl. Hung. Tom. tert. vol. II. 153. l.

foglalkozást a' kereszties háboruba mene-
tel helyett, melly iránt fogadást tett volt, és
fáradozásai olyan jól sikerültek, hogy már a'
következő esztendőben (1228.) 15,000-nél
több kúnok valának megkeresztelve, 's egy
tulajdonképpen cumaniai püspök Theo-
dorich vala téve. András, hogy a' korona-
örököst Bélát a' tőle elvett Dalmát- és Hor-
vát országi helytartóságért káratlanítsa, átadá né-
kie Erdély' igazgatását, és egyszersmind meg-
hagyá, hogy ez országból (Erdélyből) a' kún-
ok' megtérítését hathatósan gyámolítsa*.

Hozzuk tisztába már kérdés alatti pontunk-
ra nézve is Benigni úr' zavaros állításait, 's
lássuk, mi belőlök igaz, mi nem. Igaz, hogy
az 1125ik év után egy századdal Robert volt
esztergami érsek; igaz, hogy egy nép, az ő köz-
bejövetele által 1227-ben keresztény akart len-
ni, 's e' végett őt más papokkal maga közé ki-
vánta; igaz, hogy az érsek e' nép között sze-
mélyesen megjelent, a' keresztény vallást mind
maga terjesztette, mind más papok által terjesz-
tette, sőt püspököt is tett: de e' nép a' mai

* „Die von den Mongolen bedrängten Komänen
in der Moldau suchten (1227) bei Andreas Zu-
flucht und Schutz. Der Sohn des Chans liesz sich tau-
fen und versprach, dass auch sein Vater mit dem gan-
zen Volke zum Christenthume übertreten werde, wenn
eine hinlängliche Zahl Geistliche zur Unterrichtser-
theilung an sie abgesendet werden würde. Der Gra-
ner Erzbischof Robert übernahm dies Ge-
schäft statt des von ihm gelobten Kreuzzuges, und
seine Bemühungen hatten so guten Fortgang, dass schon
im folgenden Jahre (1228) über 15,000 Komane-
nen getauft waren, und ein eigener Bischof von
Komanen, Theodorich, eingesetzt wurde. Dem
Thronerben Bela übertrug Andreas, um ihn für
die entzogene Statthalterschaft Dalmatiens und Kroa-
tiens zu entschädigen die Verwaltung Siebenbürgens,
und trug ihm zugleich auf von diesem Lande aus die
Bekehrung der Komänen nachdrücklich zu un-
terstützen.“ Unterhaltungen aus der Geschichte Sie-
benbürgens. Erst. B. 176. 177. l.

Moldvában tanyázott kúnok voltak; 's nem
az Erdély' keleti részében lakott szé-
kelyek, kik amazoktól ha semmi egyébre néz-
ve nem is, legalább névre 's honra nézve Ro-
bert érsek' korában, mint fennebb kimutattam,
különböztek. 'S ha valaki kérdené: vajjon a' mold-
vai kúnokon kívül nem kértek-e Robert től
keresztény oktatókat az erdélyi székelyek is? Azt
felelem: nem. Ezt egyetlen egy adat sem hirde-
ti; ellenben igen több a' székelyeknek már Ro-
bert előtti keresztény voltukat. Így tehát amaz
állítás, hogy a' mai székely nemzet' ősei —
ha szintén Tatar' kúnjaitól származtak volna
is, mi nem való — 13ik század' első negyedé-
ben a' keresztény vallást nem ismerték, 's an-
nak ismeretére juthatás' tekintetéből Robert
esztergami érsektől tanítókat kívántak, kértek
volna, hasonlólag nem igaz, hanem csak a' Be-
nigni úr' költeménye 's koholmánya.

'S bár csak ennyi volna a' költemény Be-
nigni úr' Mulattatásiban (Unterhaltungen), meny-
nyit én kijeleltem; de azon kívül még mennyi van!
Egy hazai historiánkban alapos és bő ismeretű
tudósunk minap azt mondá: ő szándékozott ele-
inte ama' Mulattatásokat megbirálni, azonban
szándékával felkellett hagynia, mert annyi hibát
lelt bennök, hogy azok' környülállásos előadá-
sa 's alapos megbirálásából szinte akkora mun-
ka telt volna ki, mekkora maga, a' Benigni
uré!

Nagy ajtai Kovács István.

A' fejeér hajú lány.

Három évek óta, mellyeket utazásban töl-
töttem, mellyeket elvesztettem, ez előtt nyolcz
nappal látám őt először; a' színházban vala az.
Körülöttem mindenki rá néze — csak én nem
merészelttem azt tenni. Engem' a' legkinzóbbér-

zés gyötört, mikor ráismertem. Könnyek, megbánás' könnyei tolulának szemembe.

„Szegény, szegény Henriette!“ kiálték félig fenhangon.

Egyik szomszédom megvonítá köntösöm' uját, 's sugá nekem: „Uram, nem különös-e, hogy egy fiatal lánynak hófehér haja van?“

„Ah,“ vága szavába egy balga suhancz, „ha egy ifju költő ülne itt — holnap egy érzékenyítő románcz jelenendene meg az ezüst haju szűzről a' napi lapban. Valóban, az ifju természetcsuda képes lehetne egy költőt fellekesíteni.“

Ha tör lesz vala nálam — egy subanczczal kevesebb élne most a' világon.

Felugrani 's szaladni akartam, de láthatatlan erő által padomon tartóztatattam le, szemben azzal, kire nem merészlék többé felpillantani.

Végre felemelkedék a' függöny; úgy vélem vig darabot játszottak, mert körülöttem kacagtak. Én semmit sem hallottam, fájdalommal egyes egyedül foglalatoskodtatott engemet.

Felvonás közt szomszédim ismét fecsegték együtt. „Fogadnék,“ szolt az egyik, „hogy a' szegény lány ott szembe velünk valamikor sötét erdőben a' pokol' fejedelmét, Samielt a' Bűbajos vadászból, az ördögöt, éppen úgy a' mint az van, látta.“

„Engedelmet kérek,“ felelt a' másik, „én orvos vagyok 's bátyám hittudós: ördög nem létezik többé, 's én Kegyednek tudományos úton megfogom magyarázni, miképpen van az, hogy a' hajak' különböző nemei...“

„Ah, tanár úr,“ szola közbe egy harmadik, „Kegyed nem fogja tudományos úton megmagyarázhatni, miként fejeződik egy ifjuhölgy' haja olyanná, millyen az elaggodté; ott catastrophának, valamelly irtóztató eseménynek kellett közbe jönie.“

„Talán férje hirtelen halt meg.“

„Vagy gyermekét, midőn vele játszék, kiejtje karjai közül, 's az a' rémítő magasságból

öszvézúzatva juta le az utczá' hideg kövezetére.“

„Bizonyosan, uraim,“ monda komolyan egy hatodik, „Kegyetek' minden talán-jai nem lehetők. A' hölgy amott szembe velünk nem lehet özvegy, sem anya, azt láthatni az első pillantatra; az legfeljebb is tizenhat éves.“

„Tizennyolcz!“ kiálték én fél fenhangon.

„Hát ismeri-e őt?“ kérdé tőlem szomszédom.

Én hallgaték, és ő folytatá beszédét:

„Bizonyára, ki a' szenvedelmek' physiognomiáját valaha tanulta, meg fog velem együtt győződni arról, hogy e' fürtöket csak szerelmi bánat fejezíté meg.“

Magammal tovább nem bírván, a' beszélő felé fordultam, 's kezét megszorítottam. „Egy szót se többet,“ dadogtam neki, „én az emberek' legnyomorultabbika, legrosszabbika vagyok.“

Nem tudom, mit gondoltak szomszédaim a' legkeserűbb önvád' ezen kitöréseiről, mert éppen közbe zendült a' zene legzajosb darabjaival; 's a' függöny felemelkedék még egyszer.

Én egy pillantatomat sem fordítottam el többé Henriettéről; ő olly ifjudag, olly szép vala, 's én őt olly gyalázatosan hagytam el! Ő vala ifju korom' szeretettje, idealja, 's most — a' bánat a' hűtlenért, az árulóért hajszálait megfejezítette.

A' darabnak vége lön; akaratfosztottan, elbódultan, ittashoz hasonlóan, hagytam oda a' színházat. Egyik leghivebb barátim közül karon ragada. „Éppen most láttam Henriettét,“ monda ő; „de nagyon megváltozott.“

„Rémítőleg, rémítőleg megváltozott!“ kiálték fel én.

„'S tudod-e minő szerencsétlenség által?“

„Hallgass, kérlek, én a' legutálatosabb ember vagyok.“

„Hogyan, tehát te adtad talán neki ama' szert?“ kérdette kacagva.

„Micsoda szert?“

Most elbeszélte nekem barátom, miképpen

Henriette ez előtt mintegy hónappal egy charlatán-tól 's csudatételeivel kérédő orvostól valami port vásárolt, hogy sötét barna haját feketére fesse általa: — de hófehér lett tőle.

ooo.

Napoleon és kapitány Brechtel.

Brechtel kapitány, a' pattantyússág' 5-dik ezredéből, Vágram-nál elvesztette egyik lábát, azt nem tekintve, gyógyulása után, részt vön mint zászlóalji fővezér a' spanyol táborozásban, és 1812-ben az akkor Spanyol honban álló és Oroszország ellen rendelt hadsereggel elment. Az ő zászlóalja már a' Moszkau felé való útban nagyon meggyengült, és a' Smolensk melletti ütközetben falábat is ellőtték. Ezen körülmény kényteleníté őt seregosztályát elhagyni, hogy magának új lábát készíttessen. Midőn már ezt is mindjárt az első napon elvesztette, és a' pattantyús művesek (Artillerie Sapeurs) a' taligaszekerek' (Fourgon) és ágyuk' kiigazításával annyira el lennének foglalva, hogy a' legjobb akarat mellett sem érkeztek neki új lábát csinálni, 's ő annál fogva az ütközetben többé semmi részt nem vehetett, úgy felbőszült, hogy szünet nélkül szitkozódott, és dühösködött. Egy kert mellett sövénykerítés előtt fekvé, nézte az ütközetet, mellynek szerencsés kimenetele neki nagy örömet szerzett.

Mindjárt a' csata' bévégzésével egy új lábát is készíttettek hát az alezeredesnek számára; hogy pedig viszont hasonló szorultságba ne essék, négy tartalék lábát faragtatott magának, mellyek egy taligaszekeren mindig ő utána vittettek. A' Beresinán keresztül menetelkor, azt a' parancsot kapta, hogy a' csinálendő hajóhí-

duk' fedezésére szállíttasson egy ágyútelepet, mellyet ő hiven teljesített, jóllehet az oroszok félbeszakadás nélkül tüzeltek reájok. Napoleon maga is jelen volt és biztatta a' pattantyúsokat. Alig ada tüzet egynéhányszor a' felebbi oda szállított ágyútelep, midőn az alezeredes is leugrott lováról, és a' veleszületett serénységgel minde-
nikhez elment, őket részint maga igazgatta, azután a' sietésre nógatta és a' megsebesülteket vigasztalta.

Napoleon néhány főtisztekkel éppen az ágyútelep megett álla, midőn egy golyó az alezeredesnek egyik lábát elütvén, őt a' földre terítette. A' császár lováról leszállása közben, hogy a' földön fekvő tiszthez siessen, így szó-
lot kíséretéhez: a' szegény ördög a' lábát elvesztette. Mindazáltal az alezeredes alig jött helyre a' lövés okozta megrázkodásból, felállott, és a' császárnak, a' ki látta, most, hogy faláb volt, a' mit elvesztett, tréfáson ezt mondá: Légy nyugott, császár, vagyon még nekem ezekből (ellőtt csonka lábára mutatván) rezervában, és mihelyt a' megrázkodás szerezte fájdalom enyhül, viszont helyen fogok lenni. Siess, kiálta egy pattantyúsnak, hozz nekem azon taligaszekérről (annak számát megmondván) egy más lábát. Ez elment, a' parancsnak teljese-
désbe vételére; Napoleon az alezeredes' vállát megveregetvén így szólott: a' Kegyed' falába megérdemli a' párizsi muzeumban az első helyek' egyikét, hogy egyik bizonyosága lehessen annak, milly hősök vittak Franciaország' hadsoraiban.

K. L.

Igazítás: Jelen fél évi N. Tárgalkodónk' 191ik lapja' első szeletében feljülről alá felé számítva a' 25ik sorban „apjait“ helyett (melly példányokban úgy nyomtatott ki) „lapjait“ — 198k. l. első szel. 39k. sorban „császárra“ h. „császárrá“ — 199k. l. második szel. 10k. sorban „hét“ h. „két“ — 202k. l. második szel. 26k. sorban „Tatárról“ helyett „Tatárral“ kell olvasni.

Szerkesztőség.

(Vége a' második félévnek.)

FIGYELMEZTETES: A' posták rendkívüli elkésése miatt ez úttal Erd. Híradóval nem szolgálhatunk; e' híjányt a' közelebbi postával kipótlándjuk. Szerk.

Nyomatott az erdélyi Híradó-intézet' betűivel.

